

Florin Topoleanu, *Lămpile antice din colecțiile Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova-*, Ed. Oscar Print, Ploiești, 2012, 264 p. și 22 de planșe.

Obiectele de iluminat și în special opaițele reprezintă o componentă a culturii materiale greco-romane și fac parte dintre descoperirile importante în diverse locații de pe teritoriul României de azi. Studiul opaițelor este bogat în informații ce pot conduce la o mai bună înțelegere a mentalității omului antic, aducând date concrete asupra economiei, religiei și a relațiilor sociale. Prin urmare, opaițele pot evidenția aspecte economice, religioase, politice și pot oferi indicii asupra vieții cotidiene. Multitudinea de implicații și dualitatea folosirii lor – purtând lumină pentru cei vii și lumină pentru cei morți – fac din aceste artefacte un subiect potrivit pentru o lucrare științifică așa cum este aceasta.

Cartea aparută în anul 2012, având 264 pagini și 22 planșe de o foarte bună calitate, realizată de cercetătorul tulcean Florin Topoleanu, se constituie într-o necesară lucrare de cunoaștere a lămpilor din colecțiile Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova din Ploiești. Ea ne atrage încă o dată atenția asupra imensității materialului arheologic inedit din muzeele românești care așteaptă să fie scoase la lumină nu numai prin simpla expunere pentru public, dar și prin publicarea lor în mod adecvat.

Lotul cercetat și prezentat în acest volum de dl. Florin Topoleanu cuprinde 143 de piese, dintre care numai 21 au locul de descoperire cunoscut, restul de 114 provenind din colecții private. Opaițele prezentate sunt realizate din lut sau metal, fiind lucrate la roată, în tipar sau turnate, cu o mare diversitate tipologică și o largă întindere cronologică, din secolul al VII-lea a. Chr., până în secolul al XIV-lea p. Chr., unele chiar din secolele XIX-XX; ele acoperă astfel perioadele greco-elenistică, romană republicană și imperială, bizantină timpurie, precum și pe cea medievală și chiar contemporană. Printre aceste lămpi - unele dintre ele unicat în România -, întâlnim în general forme comune, unele fiind fabricate în *officinae* locale din teritoriul provinciei Dacia sau pe teritoriul Dobrogei de azi. Totodată sunt publicate 8 lămpi, considerate falsuri de epocă modernă, aceasta fiind o categorie de piese mai puțin abordată științific la noi, însă aflată în atenția cercetătorilor străini.

Lucrarea împărțită în șapte capitole, unele având mai multe subcapitole, începe cu Abrevieri (p. 9-11), o consistentă listă bibliografică (p. 12-30), cu peste 350 de titluri de specialitate și nu numai - fapt ce denotă încă o dată munca depusă de autor în editarea volumului. Alături de acestea se află Abrevierile catalogului (p. 30), urmate de Cuvântul înainte al domnului C. Ionomu (p. 31-32) - unul dintre pionierii cercetării opaițelor în România și autorul primei tipologii a opaițelor de pe țărmul vestic al Pontului Euxin. Urmează o Introducere (p. 33-36)

succintă și modestă din partea autorului în care relatează cum a “căpătat privilegiul de a studia, în vederea publicării, colecția de lămpi antice aflată în posesia Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova din Ploiești”.

Conținutul capitolelor este bine structurat, fiecare începând cu un documentat comentariu asupra tipului de opaiț, urmat de un catalog elaborat în mod științific - în care se menționează forma, starea de conservare, numărul de inventar sub care este înregistrat în registrele muzeului prahovean, planșa, tipul raportat la lucrări esențiale din alte provincii ale Imperiului Roman, proveniența - loc de descoperire (acolo unde este cazul, este trecută și modalitatea de achiziționare), dimensiunile (lungime, lățime, înălțime, diametru, diametrul disc, diametrul bazei, grosime pereți), dar și dimensiuni specifice (lungime păstrată, lungime brațe, înălțime totală și înălțime păstrată, înălțimea corpului, înălțimea piciorului, înălțime gât)- toate acestea sunt date esențiale pentru un astfel de studiu. Catalogul continuă cu descrierea tehnicii de realizare a lămpii, materialul din care este confecționată, o descriere a piesei și a decorului acesteia, cu menționarea ștampilei acolo unde este cazul. Aceste detalii sunt completate cu bibliografie, analogii și datarea lor, datarea piesei catalogate și precizarea originii ei. Prezentarea fiecărei piese este urmată de un desen de foarte bună calitate.

Capitolul I. *Opaițe grecești și elenistice. Tipar. Sec. VII-I a. Chr.* (cat. nr. 1-14) - (p. 37-53) începe prin prezentarea unui număr de 12 lămpi grecești și elenistice și a unui tipar. Lămpile - 8 dintre ele confecționate la roată iar 4 modelate în tipar - sunt încadrate secolelor VII-I a. Chr., fiind produse ale atelierelor din Grecia continentală, Atena, Egipt, Delos, Efes; trimerile includ și orașele grecești de pe malul vestic al Pontului Euxin, aici fiind aflate mai multe analogii. Tiparul modelat cu mâna este însă greu de datat exact.

Capitolul II. *Opaițele romane timpurii. Sec. I a. Chr/ I p. Chr- sec. III/ IV p. Chr.* (cat. nr. 15-103) - (p. 54-174) se compune din 10 subcapitole, așezate în ordine cronologică corespunzătoare tipologiei pieselor: II. A. Opaițe republicane (cat. nr. 15-16); II. B. Opaițe cu volute (cat. nr. 17-22); II. C. Opaițe de tip Romanesis (cat. nr. 23-24); II. D. Opaițe de tip *Firmalampen* (cat. nr. 25-44); II. E. Opaițe cu cioc cordiform (cat.nr. 45-75); II. F. Opaițe cu cioc trapezoidal (cat. nr. 76-77); II. G. Opaițe cu mai multe ciocuri (cat. nr. 78-83); II. H. Tipuri singulare (cat. nr. 84-101); II. I. Opaiț figurat (cat. nr. 102); II. J. Varia (cat. nr. 103). Trebuie menționat că fiecare subcapitol începe cu un comentariu asupra tipurilor, dar și prezentarea pe scurt a analogiilor întâlnite. Între aceste lămpi, având ca origine Italia sau Grecia continentală, întâlnim și așa-numitele imitații locale, produse de meșteri ale căror ateliere se aflau în Pannonia, Dacia, Moesia Inferior - și de ce nu, Tomis.

Capitolul III. *Opaițe romane târzii sec. IV-VII p. Chr.* (cat. nr. 104-128)- (p. 175-214) este împărțit ca și capitolul anterior în mai multe subcapitole (4 la număr), fiecare corespunzător tipologiei lămpilor târzii. Sunt identificate în catalog: III. A. Opaițe syro-palestiniane (cat. nr. 104-111); III. B. Opaițe nord-africane și imitații locale (cat. nr. 112-114); III. C. Opaițe de tip balcanic și imitații locale (cat. nr. 115-124); III. D. Tipuri singulare (cat. nr. 125-128). La fel ca și în capitolul precedent, fiecare subcapitol începe cu o scurtă descriere a tipului și prezentarea analogiilor întâlnite. Printre piese se întâlnesc și câteva imitații ale atelierele locale din *Scythia Minor*, poate chiar de la Tomis - recunoscut centru producător de astfel de

piese.

În capitolul IV. *Opaiț medieval sec. X-XIV* (cat. nr. 129)- (p. 215-216) este prezentat un opaiț arab medieval, cu glazură de culoare verde, fără analogii exacte dar cu asemănări întâlnite în Egipt.

Capitolul V. *Opaițe din metal* (cat. nr. 130-135)- (p. 217-226) prezintă o analiză a acestui tip de piese, lucrate din bronz, aflate în colecțiile muzeului prahovean. Cele 6 lămpi confecționate prin tehnica turnării „în gol” , au o largă întindere cronologică- fiind datate din a doua jumătate a secolului I a.Chr și continuând până în secolele XIX-XX p.Chr.

Capitolul VI. *Falsuri* (cat. nr. 136-143)- (p. 227-240) aduce în discuție piese aflate tot mai des în atenția cercetătorilor. Sunt discutate aici imitațiile după lămpile antice confecționate încă din perioada Renașterii și până în secolul XIX. Multe dintre falsuri se datorează apariției turismului arheologic în Italia sau Egipt. Lămpile au fost încadrate în această categorie deoarece își află analogiile în perioada mai sus amintită și nu în cea antică.

Capitolul VII. *Considerații finale* (p. 241-246), țin loc de concluzii și sintetizează informația pieselor cu loc de descoperire și context arheologic cunoscut. Autorul notează dificultățile de întocmire a catalogului datorate pe de o parte absenței informației privind locul de proveniență, pe de altă parte stării de conservare a pieselor. Mai sunt amintite, pe scurt, problemele achiziționării anumitor piese, precum și destul de discutata problemă a înstrăinării patrimoniului muzeal.

Lucrarea se încheie cu un rezumat în limba engleză (p. 247-257) (făcând lucrarea accesibilă și cercetătorilor de peste hotare), 7 tabelele (p. 259-264)- ce cuprind achizițiile de la persoane fizice, structura colecției pe capitole și tipuri, lămpi cu loc de descoperire cunoscut din județul Prahova și Dobrogea și un tabel cu centrele producătoare. Nu în ultimul rând, menționăm și cele 22 de planșe color, de foarte bună calitate.

Apariția cărții domnului Florin Topoleanu, nu poate fi decât binevenită. Bazată pe o îndelungă și riguroasă cercetare, lucrarea pune la dispoziția lumii științifice și prezintă publicului larg un important material arheologic. Pentru cei interesați în studierea lămpilor, volumul este unul de referință. Accesibilitatea subiectului este dată de descrierea generală a tipului precum și de comentariul aferent acestuia, urmat de un catalog explicit. Toate acestea contribuie în a face din această lectură una ușoară, plăcută și pe înțelesul tuturor.

Viorel Ștefan GEORGESCU*

* Viorel Ștefan GEORGESCU: Universitatea de Vest, Timișoara (doctorand); viorel.stefan.g@gmail.com.